

ELS ARXIUS AKÀSICS DE VENTURA AMETLLER

(Anti-pròleg per a la *Resta kaòtica*)

Hi ha qui escriu per passar l'estona, d'altres per intentar aconseguir èxit i diners. Un tercer grup ho fa per salvar la memòria i obrir noves vies, per demostrar que l'escriptura de veritat és la que parteix del risc i de la investigació de nous viaranys. En Ventura Ametller pertany a aquests darrers. Durant molts anys de la seva vida, amb convicció i sacrifici personal, ha preservat la memòria de les persones que ha conegut, ha reconstruït un món real, recreat per la seva ment i les seves paraules, fins convertir-lo en un univers propi que salta les barreres del temps i perviu en un espai-temps propi.

Tot el paisatge humà amb el qual s'ha trobat en la seva experiència vital surt reflectit en el món mític i màgic, hiperbòlic i surrealista, dantesc, de les seves obres, tant en la poesia com en la narrativa, però és en aquest darrer gènere on pren dimensions més èpiques, on assoleix una crònica històrica i humana d'un temps i d'un país, d'una època i d'uns personatges dels quals som deutors. De Pals a Mataró, del passat al present, del real a l'imaginari, anar i venir d'un món a l'altre i perdre's, fidel a aquella màxima d'Éluard: "Hi ha d'altres móns, però estan en aquest".

No podem entendre l'obra de Ventura Ametller sense ser conscients que estem vivint uns moments en què les prioritats de les editorials són vendre, moltes vegades deixant de publicar obres literàries de qualitat que no estiguin pensades per obtenir un públic lector immediat. Això, de fet, és un reflex d'un món de consumibles, on la paraula impresa ha acabat passant per la mateixa senalla que la resta, asfixiada en la majoria dels casos per les dures i impietoses normes del mercat.

D'altra banda, tampoc són temps massa bons per a l'autor que no es mou, no sap promocionar-se o no té contactes, cas claríssim de Ventura Ametller, que ha pal·liat aquestes mancances treballant a casa seva, amb el rigor de l'intel·lectual compromès amb si mateix i amb la seva creació, és a dir, el compromís màxim —penso jo— que es pot assolir.

Vivim en un món en el qual a poc a poc van desapareixent les editorials petites, les llibreries culturals o qualsevol proposta que no estigui destinada a la massificació. És el temps del neofeudalisme cultural, que deu estar arribant a la seva màxima expressió en aquesta primera dècada del segle XXI.

En aquest context tampoc no és gens fàcil que la literatura avanci cap a alguna direcció de futur que no sigui la de la satisfacció evasiva o l'anomenat *llibre mediàtic*, del qual és ben humà dubtar si s'acaba llegint o solament fa la funció d'objecte-regal, que és el més probable. Objecte perquè es deixa arraconat, i regal perquè sempre queda bé obsequiar un llibre.

Ho sé, sé que sóc catastrofista i que potser encara hi ha matisos, però són tan pocs i l'Apocalipsi havia d'arribar un dia o un altre, no? Tot i així, però, més enllà del catastrofisme apocalíptic, sempre queden autors i editors a contracorrent. Alguns naufraguen, d'altres suren el temps suficient per donar un nou alè a una situació cultural que sempre demana a crits regenerar-se constantment. I encara més, per sort, també queden els més minoritaris i potser importants, els que treballen sense esperar res a canvi i des de l'honestetat intel·lectual més allunyada de la realitat.

És en aquesta divisió d'autors necessaris, marginals per vocació pròpia, però sòlids i honrats, que emplaçaria en Ventura Ametller, que ha anat escrivint la seva obra en la soledat absoluta, i hi ha dedicat una vida sencera sense esperar res a canvi, ni tan sols que li publiquessin.

Ventura Ametller va néixer a Pals l'any 1933, tot i que ha passat una gran part de la seva vida a Mataró.

Home polifacètic i inquiet, va dedicar-se professionalment a l'ofici de veterinari, i la seva passió per la cultura l'ha portat a conrear quasi totes les arts, a més de les lletres en diversos gèneres literaris, com la poesia, la narrativa, l'assaig i la novel·la.

Avesat al tracte quotidià amb la gent de poble, nacionalista de les mil·lors èpoques i lector sense mesura, va ser un dels grans amics de Josep Pla, amb qui va compartir veus i experiències, alhora que esdevenia

ell mateix un d'aquells “homenots” del primer prosista de Catalunya. També, testimoni d'aquesta relació, en Pla també el cita a les seves obres diverses vegades com “en Ventura de Pals”.

D'altra banda, també va conèixer Salvador Espriu, que va ser qui el va batejar amb el pseudònim de *Ventura Ametller*, i li va suggerir que tindria més sortida literària que el seu propi nom, Bonaventura Clavaguera Clavaguera.

Autor d'una llarga obra literària, molta de la qual roman encara inèdita, Ventura Ametller ha publicat l'assaig *Teoria general de l'universalisme* (1979); els poemaris *El primer quadern de Bel Dezir* (1981), amb el qual va guanyar el Premi de Poesia Marià Manent, i *Paradigmes esotèrics* (1991), i la novel·la *Summa kaòtica* (1986), la seva obra més emblemàtica.

L'escriptor maresmenc Valerià Pujol, autor del pròleg de la primera edició de la *Summa kaòtica*, publicada per Laia el 1986 dins la col·lecció El Mirall i el Temps, la va definir com “miticoesperpèntica” i “inserida dins una llarga tradició literària europea i hispànica que arrenca de l'expressionisme i que ens dóna noms com Jarry, Apollinaire, Valle-Inclán... També és possible rastrejar al llarg de les seves pàgines un cert regust rabelaisià”.

La *Summa*, partint del mecanoscrit apòcrif Sacraville de Petter White O'Sullivan, narra l'etapa republicana, que va de l'any 1933 al 1939, però ho fa d'una manera magistral i sorprenent, defugint el tractament naturalista, interpretant la realitat i embolcallant el lector amb una enorme massa de referències culturals, màgiques, mítiques o filosòfiques, donant la seva particular visió del món i salvant de l'oblit figures i paisatges que l'autor va conèixer i recrea a través de la narrativa.

No vull deixar de banda que, d'aquesta obra, també s'ha escrit que “deu ser la més paradoxal de la literatura catalana contemporània. És una visió antihistòrica del nostre entorn cultural —més aviat politico-cultural—, en un intent de fer reflorir «l'antiga saviesa», subjacent encara en la gent arrelada a la terra”.

A finals dels anys 80 vaig començar a contactar amb intel·lectuals de la comarca. El primer a qui vaig anar a veure va ser Valerià Pujol, que em va recomanar que llegís la *Summa kaòtica*. Al voltant de Pujol havia nascut el grup literari de La Font del Cargol, amb Rafael Vallbona,

Martí Rosselló, Pep Bras o Maria Antònia Grau, entre d'altres, que tenien l'obra d'en Ventura com un referent.

La vaig llegir i, després de trencar les dificultats inicials d'un registre que no és fàcil, em vaig deixar guanyar per aquells personatges inspirats en la vida d'en Ventura a Pals, immersos en un món en guerra, la Guerra Civil, que tenia tocs medievals i a estones també atemporalment futuristes, onírics i embolcallats d'una pàtina de poesia dantesca, on els personatges adquirien noms i valors i es transmutaven de manera alquímica, com pot passar amb el lector quan arribi al final del llibre.

Barreja de camps narratius i de punts de vista diferents en el teixit textual (una aposta clarament agosarada i avantguardista que també ha practicat el premi Nobel xinès Gao Xingjian a *La muntanya de l'ànima*), amb referències a la càbala i a la bruixeria, la *Summa* és també "la biografia-història trifàsica de Protomorphus-Anamorphus-Metamorphus", com apunta Pujol. I se'ns ofereix com un món que cal descodificar. Només dos exemples: Espanya és el Sacre Regne de Snyaphia; la República Dissident, Catalunya, és l'Imperi Bacant de Bacanàrdia o la Federació Pandemònica. A més, hi ha alguns personatges d'aquesta novel·la coral i metadimensional que entren millor que d'altres i et poden acompanyar durant molt de temps, com va passar-me a mi amb la professora eròticorevolucionària Roja-Lia.

Capturat per la *Summa*, em vaig fer amic de l'autor, i gràcies a ell vaig llegir amb profunditat el poeta Ezra Pound i els seus *Cants pisans*. També vaig entrar en la poesia de Ventura Ametller, que demanaria un extens capítol a part, del qual avui no toca parlar.

Després de molt de temps (del 1986 al 2007) i coincidint amb els 75 anys de l'autor (una data producte de l'atzar, que no s'ha anat a buscar), l'Ajuntament de Mataró i Cossetània Edicions reediten la *Summa kaòtica* i en publiquen la segona part, la *Resta kaòtica*, inèdita fins al moment i que recupera la trajectòria vital de l'univers de la *Summa*, seguint en aquest cas la cronologia de la derrota després de la Guerra Civil.

Amb un to humorístic, novament esperpèntic i des de l'Anti-història, l'autor ens acosta a la repressió política i religiosa i a la lluita de l'home lliurepensador per imposar-se davant la barbàrie, i arrodoneix així amb un nou graó una obra narrativa sòlida, única i excepcional.

No pot explicar-se gaire més per no trencar l'experiència de desprecintar l'obra d'aquesta "Anti-història, transreal", en paraules de l'autor, que matisa dient-nos que és "allò que els homes han pensat o sentit o han vist «a la seva manera» (a vegades segons els seus interessos), en l'esdevenir del «seu temps»".

En qualsevol cas, el lector trobarà una nova història d'un univers personal i intransferible creat per Ametller, amb un tarannà més àgil, fresc, divertit i irònic que la primera part, potser en sintonia amb l'època que es vol mostrar, criticar, denunciar o testimoniar i sobretot, salvaguardar.

A la *Resta kaòtica* hi apareix l'itinerari de la "Cronologia de la derrota", amb el feixisme i el nazisme, la repressió contra l'individu que malda per existir i trobar glops de llibertat, la victòria del sexe i la carn per damunt de les presons que volen imposar els que els censuren, i la malignitat de les religions, des del seu àmbit opressiu i en xoc contra l'ésser humà. També l'estraperlo, la repressió cultural i lingüística i la lluita personal per sobreviure dins la tempesta de la història.

De nou, el més ampli calidoscopi literari, que podria comparar-se al que va dir-se del *Guernica* de Picasso: un brau que entra dins una botiga de cristall. D'aquesta manera, la narrativa de Ventura Ametller entra en piconadora sobre fets i idees i trinxa per obrir-nos les portes de noves percepcions.

La recuperació d'aquesta gran part del treball narratiu de Ventura Ametller (molt més extensa encara) és una gran fita per a la literatura que es fa des del Maresme, però també per al conjunt de les lletres catalanes, en què no s'ha escrit res semblant. Amb aquesta recuperació dels dos volums també es busca donar sortida a un treball que parteix del localisme, però que aspira a l'universalisme, parlant d'una història col·lectiva compartida, la dels catalans dins l'Espanya convulsa de la Guerra Civil i els seus anys posteriors, els fonaments de la societat actual.

Per acabar, cal dir que l'obra d'en Ventura és, d'entrada, inclassificable, però tot i moure's en la narrativa, la poesia i l'assaig, hi ha un gran eix principal que ho vertebrava tot: la *Summa kaòtica*, ara per fi complementada amb la *Resta kaòtica*, però no conclòs el cicle, com explica l'autor. D'altra banda, en els seus textos, el caos pren una forma ordenada que es percep des del conjunt global. A més, em consta

que hi ha dins el cicle una altra part prevista que s'ha de titular *El caos multiplicat*.

Els seus personatges, extrapolacions d'altres de reals que van viure els anys de la Guerra Civil i la postguerra, es mouen en uns paràmetres carregats de surrealisme, disquisicions filosòfiques i la ironia i l'humor macabres que solen acompanyar l'existència humana.

El lector de Ventura Ametller no ho té gens fàcil. Ha de saber que endinsar-se en els seus textos és tota una aventura, però també que a mesura que s'hi entra, les múltiples històries et van venent a poc a poc, embolcallant-te sense deixar-te escapar d'una teranyina que et fa acompanyar uns personatges canvians, que evolucionen i llisquen pel mapa existencial amb tota la seva duresa i contradiccions, però amb la bonhomia que comporta saber que estàs viu, descobrint l'existència.

Ara que es torna a parlar dels "arxius akàsics" de la tradició tibetana, una mena de memòria universal on està registrat tot el que ha passat a tot els éssers vivents, podem accedir a una part dels que ha contribuït a deixar escrits Ventura Ametller. És una oportunitat, aquesta, que jo no em deixaria perdre, de veritat.

Per tancar aquesta introducció, dues darreres reflexions que va fer-me Ventura sobre la seva pròpia obra:

"Tota escriptura és pensament. Ha de sortir del pensament i no de la inspiració".

"Em vaig plantejar com fer una novel·la prescindint del temps i de l'espai, posant el gros en el petit i el petit en el gros".

I un petit fragment de la *Resta kàdica*, que diu moltes coses, massa potser:

"Deixem que l'ocell voli, digui, escrigui, niï en llocs i temps diversos.

»Desinteressat com és, sempre serà un anargirós, no pobre, però...

»La poesia i les lletres no donen per a gaire més que per a un got de bon vi, a vegades de mal vi.

»I para de comptar".

Albert Calls i Xart
Cabrera de Mar, 1 de gener de 2008

NOTA DEL COMPILADOR

Quan, fa anys, vam marxar de Poel —capital de Bacanàrdia—, vam voler emportar-nos-en, amb mobles i matalassos, amb estris i atuells i llibres i criatures, aquella Anti-història que, intuïem, havia estat escrita, clandestinament, per desconeguts autors, sobre els grans i petits esdeveniments del País. Perquè, al cap i a la fi, és la nostra. I, per trobar-la, vam haver de recórrer ciutats i llogarrets, racons i raconets del Debolit Imperi, fins arribar a Sacraville (ciutat sacra, però també dels Levítics Censors-Nihil-Obstat). A la seva Biblioteca, Secreta, Heteròclita i Descomunal, entre muntanyes de comissats i censurats, heterodoxos, herètics, hermètics, màgics, bruixots, pornògrafs i tants altres, vam trobar —gràcies a l'eròtica complicitat de la Divina Bibliotecària— els Manuscrits de Petter White O'Sullivan (ja publicats en el primer recull), els de Fra Giovanni di Torel·lo, a més de tot un munt de capses plenes de notes, apunts, escolis i excursos d'altres escriptors bacanàrdics: un món de matèria inestimable que ens permet la recopilació i ordenació de la monumental *Summa kaòtica*.

Aquest segon volum, *Resta kaòtica*, n'és una altra petita part.

CONTINUA EL RECULL DELS
MANUSCRITS DE SACRAVILLE

Volum datat a Sefhirag

Signat:
Fra Giovanni di Torel·lo

NOTA PRÈVIA

La veracitat i versemblança d'aquestes històries seran sempre discutibles i polèmiques.

Veïem com els successius autors, gent totalment aliena (o alienada) a la intimitat de l'Agonista (el Metamorphus ja és un "agonista", de la mateixa manera que el Protomorphus i l'Anamorphus eren "protagonistes"), escriuen escenes ocultes i recòndits pensaments que, necessàriament, havien d'ignorar. No eren dins del personatge.

Els esforços d'invenció dels autors per lligar, amb lògica literària, el que descriuen són titànics i no sempre reeixits. La imaginació, desvergonyida, els ajuda sense cap barrera artística o impediment ètic.

Llavors, per honradesa, hem de prevenir els lectors (sobretot els menys versats, però també els més cultes) perquè, uns per desconeixement i altres per excés d'erudició, no es prenguin la *Summa kaòtica* i la *Resta kaòtica* com una historiografia escrupolosament verídica, sinó tan sols culturalment real. Això és, com una ANTI-HISTÒRIA, TRANS-REAL. Ja que tot el que documentalment ens ha arribat del passat, que anomenem per comoditat "cultura", és invenció, fantasia, ficció o engany, d'on cal llevar-ne la vertadera Transrealitat. És a dir, allò que els homes han pensat o sentit o han vist "a la seva manera" (a vegades segons els seus interessos), en l'esdevenir del "seu Temps".

Com a Compilador d'aquesta Opus Magna que constitueixen la *Summa kaòtica* i la *Resta kaòtica* he estat fidel a tot allò que "estava escrit". I no pel renom dels seus autors, sinó pel natural respecte que ens mereix qualsevol paper d'altri.

Ara, el lector, és ben lliure de creure i de pensar tot allò que vulgui.

El compilador
Ventura Ametller

Poel, capital de Bacanàrdia
25 d'agost de 1984

EXCUSA EXCULPATÒRIA

Per Giovanni di Torel·lo

Què pot fer hom, en cel·la de quatre pams, insomne i sense res a fer, ni amb qui parlar... sinó escriure?

Jo era un home garlaire, taverner dialèctic, jugador de cartes i d'altres atzars.

I no haver cregut en els signes funestos del Tarot!

—“Amb aigua t'ofegaran el Vi!” —deien.

I dissortat de mi, jo em pensava que es referien a l'aigua bonament afegida a les bótes, parodiant el Miracle del Senyor a Canaan. Si mancava suc de raïm, calia allargar el que tenia per alegria dels parroquians. L'època és negra i magra i el vi, tot i aigualit, sempre dóna algun delit!

Sí. És veritat: abans, en temps de bótes plenes, també el batejava. El negoci és el negoci... però castigar-me amb un Diluvi, amb una riuada incontenible del Ret i emportar-se'm la taverna, bótes, dona i fill... ja és massa! No n'hi havia per a tant!

Prou ho he consultat al Sapientíssimus Dominus Pare Abat del Convent, si la meva dissort podia ser un càstig diví per aigualir el vi...

Em va dir que no. Que jo feia un gran bé a la Humanitat, car evitava embriagueses, borratxeres, turques, paperines... El pecat estava en la pràctica de la cartomància, en les cartes diabòliques del Tarot. Això era temptar Déu. Intent d'intromissió en els designis divins. Un pecat mortal com és tota endevinació!

I tant de bo hagués cregut les cartes! El que em deien els diabòlics tarots!

No hauria begut a galet, no!

Ni perdut la taverna, les bótes i la família!

Ni ara no faria de llec-porter al Convent de l'escola de Sophos de Sephirag!

Perquè, jo, de frare llec, de monjo, res, eh!

La meva vida és antívida!

Us imagineu un home acostumat al garbuix tavernari, als crits i gresques de les timbes, a la baralla dels trumfos i les pedres, a l'aroma exòtic dels cafès o als casolans de les ratafies, canyes i absentes, ara, aquí, tancat en un ruïnós convent ple de frares sentosos (això sí, savis i distrets), entre bergants expatriats, exiliats, foragitats dels seus casals, fent de llec panxut, miserable carceller?

On havia d'anar, després del desastre?

Sense casa ni família, que la impia riuada s'emportà avall... No tinc parents... Ni amics! Els de jocs i copa, en veure'm despullat i desvalgut, em giraren l'esquena... "Qui res no té, res no val!"

Prou feina tenien ells per tirar endavant, després de la guerra, el desastre i el Diluvi.

No els puc culpar! Seria injust... i no vull ser-ho! M'haig de resignar amb la feina que he trobat. Ja sóc vell, cansat i els meus dies són comptats... No! No he consultat els tarots! És el Gran Pecat, com diu el Sapientíssimus Dominus, el Pare Abat. Ara, tampoc no em plauria de conèixer la meva fi...

Que vingui quan vulgui... La Vella...

I escriure?

Ah, sí! Una manera de matar l'aranya, de passar el temps, d'esperar la Vella Dama, entre solitaris amb cartes velles...

Jugar sol! Trista feina! I escriure sense saber per què.

Què voleu que faci? Sinó aprofitar paperots vells i tenir algun entreteniment. Recordar estranyes faules i facècies. En sé tantes!

Però també sóc curiós i observo els altres. A vegades m'hi passo hores. L'anar i venir d'aquests tristos vaillets, amb llargues sotanes burelles, cappelats, escanyolits, esprimatxats. Quina gana passen!

N'hi ha un que arribà fa poc... quan li vaig preguntar com se deia, contestà: "Metamorphus" (nom estrany!). I em clavà un esguard que només he vist en una altra persona. En un Afinador de Rellotges de Sol! Un tipus misteriós que sojornà a la taverna un parell de dies durant la

guerra. Un savi dels que miren amb el pensament. Endevinava totes les cartes, sabia les de tothom en tot moment a cada jugada i preveia d'antuvi totes les d'una mànega. Això, abans de tirar la primera. Un geni!

Però aquest no és fill seu. Ell era fadrí. I no era home mentider. Aquest vailet, el Metamorphus, és de la casa patriarcal dels Marxants de Poel, prou coneguts arreu!

No. La semblança amb l'Afinador és d'una altra mena... no física... mental!

És cosa de mal explicar.

No me'n sortiria...

Sephirag. Tardor del Tercer Any de C. de D.

(Cronologia de la Derrota)